

Bevezetés a sémi nyelvészetbe

(Hebraisztika szak biblikus szakiránya számára)

2011. tavasz, Biró Tamás

A tanegység célja az, hogy a jövőendő bibliakutató elsajátítsa azokat az alapismereteket és alapkészségeket, amelyek a bibliatudomány műveléséhez háttérként szükségesek a sémi nyelvek és a sémi nyelvészet területén:

1. Az – ókori és mai – sémi nyelvekkel kapcsolatos legfontosabb információk, ezeknek a nyelveknek az egymáshoz való viszonya.
2. A sémi nyelvek tágabb kontextusa: az afroázsiai nyelvi phylum, az indoeurópai nyelvcsalád, ókori keleti szigetnyelvek, stb.
3. A hagyományos komparatív-történeti nyelvészet alapfogalmai, módszerei, készség szintjén.
4. „Ízelítő” egyes sémi nyelvekből, latin betűs nyelvtanok használata révén.

Azok a hallgatók, akik később sémi nyelvészeti kutatásokat kívánnak folytatni, a következőket javasoljuk: (1) Sajátítsanak el minél több sémi nyelvet (különösen javasolt az arab és az akkád). (2) Tágítsák általános/elméleti nyelvészeti ismereteiket. (3) Ezt követően mélyedjenek el az elmúlt évtizedek és a kortárs sémi nyelvészet szakirodalmában.

1. Tananyag

Az alábbi két könyvet kell elolvasni, megtanulni, és feldolgozni az alábbi feladatok kidolgozásával:

John Kaltner and Steven L. McKenzie (eds.): *Beyond Babel: A Handbook for Biblical Hebrew and Related Languages*. SBL 2002 [23.1.Kal.1.]. (241 oldal)

Patrick R. Bennett: *Comparative Semitic Linguistics: A Manual*. Eisenbrauns, 1998 [23.1.Ben.1.] és [23.1.Ben.1./b]. (Pp. 1-67, valamint 251-260.)

Ezek egy része (valószínűleg idővel) letölthető (lesz) az alábbi oldalon: <http://www.biro.hu/courses/2011-introhb/> (ha jelszót kér: felhasználó = ~~hebr~~, jelszó = ~~ttat~~). Az itt található első három ppt egy része szintén hasznosnak bizonyulhat.

2. Háttéranyag

„Nulladik” feladat a tanszéki könyvtár sémi nyelvészeti részének a végignézése: milyen könyvek vannak, ezek miről szólnak, hogyan épülnek fel?

A feladatok megoldása során az alábbi források mindegyikéből kell példákat hozni:

1. A fent említett *Kaltner és McKenzie*-kötet, valamint *Bennett*-könyv.
2. Bibliai héber szótárak összehasonlító nyelvészeti anyaga (pl. BDB).
3. Három, szabadon választott (nem héber és nem arámi) referenciamunka: latin betűkkel átírt leíró nyelvtanok (például a Lincom Europa sorozatból: 23.2.Hay.3., 23.2.Izr.1., 23.2.Izr.4., 25.CH.3), ugariti, akkád, arab, geéz tankönyvek, föníciai feliratok...

4. Legalább két tétel az alábbi, javasolt irodalomból:
  - a. G. Bergsträsser. *Introduction to the Semitic Languages: Text Specimens and Grammatical Sketches*. Eisenbrauns 1983-1995. [23.1.Ber.1.]
  - b. R. Hetzron (ed.). *The Semitic Languages*. Routledge, 1997. [23.1.Het.1.]
  - c. E. Lipinski. *Semitic Languages: Outline of a Comparative Grammar*. Peeters 2001. [23.1.Lip.1.]
  - d. S. Moscati (ed.). *An Introduction to the Comparative Grammar of the Semitic Languages: Phonology and Morphology*. Harrassowitz, 1964. [23.1.Mos.1.]

3. A feladatok

Az 1. pont alatt említett két könyv megtanulása, valamint a 2. pontban említett egyéb művekkel való megismerkedést követően, a következőket kérem kérdésenként két-három oldalban – akár vázlagszerűen – kidolgozni, és a feladatoknál feltüntetett határidőig elküldeni.. Az egyes kérdések kidolgozása során az 1. alatt megadott irodalom példáit egészítsük ki a 2. alatt megadott forrásokból hozott adatokkal. (Nem kell minden egyes kérdés esetén mindegyik forrásból példákat hozni, de összességében fedjük le mindegyiket.)

1. A *Beyond Babel*-ben tárgyalt nyelvek szerepe a Biblia-tudományban. (Javaslat: hozzunk minél több példát a bibliai héber szótárak összehasonlító nyelvészeti adataiból.)

Határidő: április 15.

2. A hagyományos családfamodell problémái. (Javaslatok: Családfamodell vs. hullámmodell. Az arab, az ugariti és az eblai besorolása? Melyik izoglosszát használjuk? Eltérő korszakokból származó nyelvek összehasonlítása? Nyelvek korai és kései kölcsönhatása, areális hatások, nyelvtipológia. Irodalmi nyelvek és beszélt nyelvek össze(nem)hasonlíthatósága.)

Határidő: május 6.

3. *Bennett*, p. 63, Exercise 21. (Fektessek a hangsúlyt a sémi nyelvekre.) Elegendő 20, szabadon választott szót kidolgozni. Használjuk a többi szót arra, hogy a rendszeres hangmegfeleltetésekre rámutassunk. A rekonstruált alakot helyenként támasszuk alá egyéb nyelvekkel is (ld. „háttéranyag” 2. pont alatt). Használjunk különböző típusú szavakat: névmásokat, igéket, számneveket, alapszókinszhez tartozó főneveket (pl. testrészek, természeti jelenségek), magasabb kultúrát feltételező főneveket, stb.

Határidő: május 20.

4. *Bennett*, p. 55, Exercise 16. A függelékbeli információkat egészítsük ki néhány leíró nyelvtannal (ld. fentebb, a 2. pont alatt). (Megjegyzés: nincs „egyetlen, kizárólagosan jó megoldás”, csupán „értelmesen végiggondolt” megoldás. A rekonstrukció logikai lépéseit, nem pedig a végeredményt fogom értékelni. A rekonstrukció eredményét legfeljebb utólag vessük össze más szakirodalomban található proto-sémi rekonstrukcióval. Külön értékelni fogom, ha a diák kifejti, hogy a *Bennett*-könyvben és a választott leíró nyelvtanokban rendelkezésre álló információk alapján miért volt lehetséges vagy szükségszerű, hogy eltérő eredményre jussunk.)

Határidő: június 3.

Emailben lehet konzultálni, a birot@nytud.hu címen. (Különösen a 2. feladattal kapcsolatban számítok ilyen igényre.)